

מראי מקומות- סנהדרין כ"ז

הראשונים, כ"ש שנאמנים לענין דפסולין לעדות, דהא אינן נאמנים לחצאין. והק' הקובץ **שעורים** שם (מ"ה), הא אם אינם נאמנים למפרע זהו ג"כ נאמנות לחצאין, דאמרי' דרק מכאן ולהבא נקטי' שהעידו שקר, אבל מעיקרא לא היו שקרנים, וא"כ, לימא דה"ה דנאמנים לגבי העונש, אבל לא לפוסלם לעדות. וכ' דבאמת כיון שאינן נאמנים על למפרע, היינו צריכין לומר דאינן נאמנים כלל, אף להבא, אלא דהתורה חידש שנאמנים להבא, וא"כ על כרחנו צריכים להאמינם, ורק לא אמרי' דמשו"ה נאמן גם על למפרע. אלא דהק' דמ"מ מצינו באיזה מקומות (כמו סנהדרין דף י') דאמרי' דמתוך דנאמן על זה, נאמן על זה, וא"כ למה אין נאמנים אף למפרע, והניח בקו'.

(ג) **מאי חזית דסמכת אהני, סמוך אהני- הק' בשיעורי ר' דוד פוברסקי (קל"ח),** מהו החידוש, הרי כמו אם מעידים על שנים שחיללו שבת, ודאי אין אותם שנים נאמנים לומר על עצמם שלא חיללו שבת, וא"כ ודאי המזימים נאמנים לומר דהזוממים עברו על העבירה דעדות שקר, ואין הזוממים נאמנים לומר על עצמן שלא עברו, וא"כ מה הק' הגמ' כלל. ותי' דאי"ז כחילול שבת, דכיון דהעדים מעידים על המעשה, ויש להם דין עדים ולכן נאמנים על המעשה, א"כ ממילא יש להם נאמנות ג"כ שהיו שם בשעת מעשה, וע"י כח עדותן הם אומרים דהמזימים שקרנים הם, וא"כ שפיר יש לשאול מאי חזית דסמכת אהני וכו'. **עוד** שמעתי פעם מהרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א, דביאר ע"פ הכלל דכל מילתא דלא רמיא אאינשי לאו אדעתא. וא"כ, בשלמא העדים ראשונים, שראו איזה מעשה עבירה, או מעשה קנין או הלואה או היזק וכו', רמו אדעתייהו לזכרה כדי להעיד עליה, ולכן שפיר זוכרים המעשה. משא"כ המזימים, שאין אומרים אלא "עמנו הייתם", מהכ"ת שיש להם שוב סבה לזכור שבאותו היום ובאותו מקום היו עם אנשים אלו, וא"כ שפיר י"ל דחידוש הוא דסמכינן על המזימים ולא על הזוממים. **עוד**

(א) **עד זומם חידוש הוא... הלכך אין בו אלא משעת חידוש ואילך- יש לעי', במה חולק אביי על סברא זו.** ואי' בקובץ **שעורים** (כ"ק, מ"ג) ב' מהלכים. (א) אביי חולק על גוף הסברא, וס"ל דאפי' היכא דחידוש הוא, לא אמרי' אין לך בו אלא חידושו. (ב) אביי ס"ל דאי"ז חידוש בכלל, דכיון דעדים אלו המזימים אין מעידים על גוף המעשה אלא על העדים עצמן, א"כ אין זה חידוש מה שמאמינים עדים אלו טפי מהראשונים. והוכיח כצד זה מהר"ן בחולין שכ' דקבוע חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חידושו, אלמא דס"ל דקיי"ל דאין לך בו אלא משעת חידושו (אף דקיי"ל כאביי כאן). אלא דהק' הקו"ש, מה בכך דמעידים על העדים גופייהו, הרי אין העדים הראשונים בעלי דין, דנאמר דאינם נאמנים כלפי האחרונים, וצ"ע. **וע' ברמב"ם** (עדות י"ח, ג'), שכ' "וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים על העדים הראשונים, גזה"כ הוא, אפי' היו העדים הראשונים מאה, וכו'". ולכאור' משמע מדברי הרמב"ם כדברי רבא, דעד זומם חידוש הוא. והעיר הכסף **משנה** בזה, דבאמת דברי רבא הם, ולא קיי"ל כוותי', אלא כאביי דלמפרע הוא נפסל, ולכן למה אמר הרמב"ם דגזה"כ הוא. ותי' דודאי מודה אביי דעדים זוממים חידוש הוא, אלא דס"ל דמ"מ פוסלין אותם למפרע, מאיזה טעם שהוא (אולי משום דס"ל שאין שייך לחלקו לחצאין, וכסברא דומה לזה), וא"כ שפיר כ' הרמב"ם דעדים זוממים חידוש הוא, דבאמת אין סברא לה. גם הוכיח הקו"ש דהרמב"ם חולק על הר"ן בענין מח' אביי ורבא כאן. וע"ע **בלחם משנה** שם מה שהביא מדעת הטור (חו"מ, סי' ל"ח) דלא ס"ל כהרמב"ם בזה, אלא דס"ל דבאמת ס"ל לאביי דעדים זוממים אינו חידוש.

(ב) **עד זומם חידוש הוא... אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך- כ' תוס' בב"ק (עב:) דאין להק' דמנ"ל לומר דפסולים לעדות כלל, הרי לא חידש התורה אלא שיש להם עונש על שהעידו שקר, אבל אולי הם עדיין כשרים לעדות.** ותי' דכיון דנאמנים השנים אף להרוג

דכ' דפי' רש"י כן משום דס"ל דצריך דוקא רשע דחמס, ומה שעובר עבירה להנאתו אינו עושהו רשע דחמס, ולכן אם לא עשה כן לשום הנאת ממון, לא יהי' נפסל לעדות ממון. וכ' דלכן פרש"י לעיל דמה דמי שהוא חשוד בעריות כשר לעדות, והיינו משום דבעינן רשע דחמס, ומה דעובר עבירות להנאתו אינו עושהו רשע דחמס. אבל היד רמה פי' דאפי' אם אין לו שום הנאת ממון, הא גופא שיש לו הנאת הגוף ועובר העבירה לתאבון פסלו לעדות, דכשם שעובר משום הנאת הגוף, כן יעבור משום הנאת ממון, ולכן פסול לעדות ממון אם אוכל נבלות לתאבון, אפי' אם אינו מרויח שום ממון. ומה דחשוד בעריות כשר לעדות, כ' היד רמה לעיל דהיינו דחשוד, אבל אין כאן עדות בדבר (וע"ש דין ע"ז). וע"ע ביד רמה בהמשך הסוגיא (ד"ה ודחינן) דהק' דהא צריך להיות רע לבריות כדי להיות נפסל לעדות, והרי לכא' אוכל נבלות לתאבון אינו רע לבריות, ולמה פסול הוא לעדות. ותי' דאע"ג דהאכילת נבלות גופא לאו רע לבריות הוא, מ"מ חשוד הוא להיות רע לבריות, דכמו דמשום תאוותו עובר על עבירות שבתורה, א"כ משום תאוותו יטול מנה להעיד שקר. ועוד תי' שהרי התורה פסלה כל רשע דחמס, ומשמע כל המשים עצמו לרשע משום חימוד ממון, ואינו פוסלו לעדות, למאי פסלי', וא"כ נראה דאע"ג דאינו רע לבריות הרי הוא פסול לעדות.

להכעיס, אביי אמר פסול... דהוה לי' רשע- (ז) ע' בשיעורי ר' דוד פוברסקי (קס"ב) שהביא מש"כ הרמב"ם, דמי שעובר שום לאו שחייב מלקות, בין לתיאבון ובין להכעיס, רשע הוא ופסול לעדות. אולם בנוגע לרשע דחמס, כ' דאף דהלאו ניתן לתשלומין, ולכן לית בה חיוב מלקות, מ"מ פסול לעדות. וכ' הגר"ד דלכא' הביאור בזה בפשטות הוא, דהמקור דעושה עבירה להכעיס פסול לעדות הוא מהא דכתיב אל תשת רשע עד, וילפי' רשע רשע מוהי' אם בן הכות הרשע, דהיינו כל לאו שחייב מלקות. משא"כ רשע דחמס דנלמד מקרא אחר, דהיינו כי יקום עד חמס באיש, והא לא כתיב רשע בההיא קרא, לכן חייב אפי' אם מי שאינו מתחייב מלקות. אבל הק' דהניחא לדינא, דקיי"ל דאביי, אבל

הק' תוס' בב"ק (עב: באד"ה אין), מהו החידוש, הרי נאמנים השנים מדין מגו, שהיו יכולים לפסול הראשונים בגזלנותא. ועוד הק' כן על כל עדי הכחשה, למה אין השנים אחרונים נאמנים במגו הנ"ל. ותי' ג' (תירוצים-א) אין שייך מגו בשנים, לפי שאין דעתן שוה, (ב) הוי דומה למגו במקום עדים, שהרי יש עדים כנגד המגו, (ג) כיון שאף אם היו עדים יתירים אינם נאמנים יותר מהעדים ראשונים, דתרי כמאה, א"כ אין מגו יכול להיות עדיף מעדים.

משום פסידא דלקוחות- ע' בתוס' בב"ק (עב: ד"ה רבא) דנקט דלקוחות לאו דוקא, מדלא קאמר איכא בינייהו כל עדות דאין בה ענין לקוחות. אולם ע' בחי' הראב"ד בסוגיא שם דכ' דלפי גירסא דידן, דרבא נמי כאביי ס"ל, אלא היינו טעמא, וכו', א"כ מבואר דרבא באמת מודה לאביי דעדים זוממין נפסלו למפרע. ומשמע דלדינא ג"כ מסכים לאביי (ולא רק דבעצם מודה לו, אבל בפועל חולק עליו משום תקנה), דהיינו במקום דליכא לקוחות שפיר מודה לאביי מדינא, וא"כ נמצא דלקוחות דוקא. ולפ"ז, מה דהגמ' שואל מאי בינייהו, ולא אמר דנפק"מ היכא דליכא לקוחות, היינו משום דזה נכלל במה דאמר דרבא ס"ל כאביי דבאמת למפרע הם נפסלים.

א"נ דפסלינהו בגזלנותא- העיר בחי' ר' נחום בב"ק (רכ"ב), דלכא' זהו כתרי בחד ותרי בחד, שהרי כל א' מהעדים שמעידים עליהם שהם גזלנים אינו יודע על כשרות חבירו, וא"כ לכא' כבר נכלל בהנפק"מ האחר. ותי' דבעדות שבשטר הרי הו"ל כאילו שניהם מעידים על כשרות השטר, וממילא על כשרות שניהם, ושפיר הו"ל תרי ותרי (ועוד צידד דאולי אפי' בעדות על פה כן, דהיכא דא' מעיד עם חבירו על איזה דבר, הרי זה כאילו מעיד על חבירו דכשר הוא).

מומר אוכל נבלות לתיאבון דברי הכל פסול- פרש"י, דמשום ממון עביד הכי, דהא שכיחא זול טפי איסור מהיתר, ולכן כיון דעביד משום זה, רשע דחמס הוא, ופסול. וע' בשו"ת חת"ס (אה"ע ב', סי' קט"ו, ד"ה אלא),

לרבא דס"ל דרק רשע דחמס פסול לעדות, א"כ ע"כ קרא דאל תשת רשע עד קאי על רשע דחמס, וא"כ לכאו' נילף רשע רשע והי' אם בן הכות הרשע לומר דאינו חייב אא"כ מתחייב מלקות, ומהכ"ת דחמס לא בעינן גם מלקות, והניח בצ"ע.

(ח) **שבועת שוא- פרש"י**, על עמוד של אבן שהוא של אבן, שבועת שקר על העמוד של אבן שהוא של זהב. ותמה הרש"ש דהא גם שבועה על אבן שהוא של זהב היינו שבועת שוא. וע' **בנמוקי הגרי"ב** דכ' דמה דאמרי' דנשבע לשנות את הידוע שבועת שוא הוא, היינו רק אם ידוע לג' בני אדם דמשנה את הידוע. וא"כ, אם אינו ניכר לג' בנ"א, א"כ שפיר הוי שבועת שקר, ושפיר כ' רש"י כן.

(ט) **אי ודאי קטל, ליכחיהו לעיני- פרש"י**, ינקרו את עיניו, דבטלו מיתת ב"ד, והאי קנסא קא עבדי', דב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה. ותמה בחי' הר"ן, הרי הא דמכין ועונשין שלא מן התורה הוי דין חמור טפי מלענוש ע"פ דין תורה, ויותר צריך דיינים גדולים ומומחין, ולכן איך אפשר לעשות זה בבבל, שאין להם כח דיני נפשות כלל, אפי' במה שהוא דין תורה. ולכן הביא מר' דוד שהריש גלותא לא הי' עושה מכח הב"ד, אלא מכח מלכות, שדין המלכות לבער אנשי הרעות.

(י) **מאי דעתך, כר' מאיר, וכו'- הק' התורת חיים**, מה ענין זה למח' ר"מ ור' יוסי, הרי אלו הוו גזלנין גמורים, וא"כ ודאי הם פסולים לכל עדות שבעולם, ואי"ז ענין כלל למה דאמרי' לעיל, דחשוד על דיני ממונות אינו חשוד לשקר על דיני נפשות, והניח בקו'. וע' **בנודע ביהודה** (קמא, אה"ע, נ"ז, ד"ה ומה שהק'), שכ' דאף דבאמת שפיר אמרי' דלכ"ע גזלן פסול לכל עדויות שבתורה, מ"מ י"ל דנח' בטעם הדבר. דהיינו, דלפי ר"מ י"ל דבאמת חשוד הוא לשקר, דכיון דחשוד על דיני ממונות, אמרי' דגם חשוד הוא לשקר לגבי דיני נפשות. אבל לר' יוסי, אי"ז משום חשש משקר, אלא משום גזה"כ, דאף דבאמת אין צריכין לחוש מן הקל להחמור, מ"מ הרי גזלן הוא פסול מגזה"כ. וא"כ, י"ל דהוי נפק"מ לענין הא דריש גלותא, דדינו לא הי' מצד

דיני תורה, אלא שהי' מצד מה שמכין ועונשין שלא מדיני תורה. וא"כ, שפיר י"ל דאף דגזה"כ הוא דגזלן פסול להעיד, אבל זהו רק לדבר שצריך עדות ממש, דהיינו דיני תורה. אבל לגבי זה, י"ל דכיון שיש סברא להאמינו, א"כ אף דגזר התורה שפסול הוא לעדות, אבל זה אי"צ עדות גמורה. וא"כ, לפי ר"מ, הרי אינו נאמן לדיני נפשות כלל. אבל לפי ר' יוסי, שפיר יש להאמינו לדיני נפשות. וע' **באבי עזרי** (טוען ונטען, ב', א'), שכ' להוכיח מסוגיין דהפסול דרשע דחמס הוא משום חשש משקר, וא"כ, אה"נ, היכא שלא שייך החשש משקר, אין כאן פסול לעדות, וע"ש שנתקשה במקור לזה.

(יא) **האמר הוזם בדיני ממונות כשר לדיני נפשות-** העיר הרש"ש, לפי הפי' שרש"י הביא בעמוד א' דליכחיהו לעיני' היינו בממון, לכאו' זה ק', שהרי באמת דיני ממונות, והניח בקו'.

(יב) **דודו ובן דודו, וכל הראוי ליורשו- פרש"י**, דהיינו קרובי האב, אבל קרובי האם, כגון אחי אמו, כשר לו, שהרי אינו ראוי ליורשו, אבל הוא פסול לאחי אמו, שהרי מעיד זה ראוי לירש אחי אמו. ותמה ע"ז החי' הר"ן, דהא מדברי רש"י משמע דהפסול קורבה הוא משום נגיעות, ולכן היורש פסול, כיון שהוא נוגע בדבר, אבל המוריש כשר. אבל כ' החי' הר"ן דלכאו' אינו כן, כמבואר בהא דפסול בין לזכות ובין לחובה. ולכן פי' כמו **הבעל המאור**, דכיון דא' ראוי ליורשו, א"כ נחשב קרוב, ובין המוריש ובין היורש פסול לעדות על האחר. וע' **ש"ש** שהביא מהרמב"ן דכ' דמה דאמרי' כל הראוי ליורשו בא למעט מי שאינו ראוי לירש אלא דרך אשתו, שהרי כשיורש דרך אשתו הרי הוא יורש אשתו, ואינו חשיב יורש של מי שמוריש לאשתו. וע"ש עוד שכ' להוכיח דהא דכל הראוי לירש לא בא לרבות כל מי שראוי ליורשו ממש, דא"כ כל ישראל פסולין לעדות אהדדי, כיון דבעצם הכל ראויין לירש הכל דרך משמוש, אלא דוקא בקורבה זו של ראשון ושני קאמר.

(יג) **ובנים בעון אבות לא, והכתיב פוקד עון אבות, וכו'- הק' הערוך לנר**, הרי זה סתירה בקראי בלא שום ברייתא, קרא א' כתיב לאו יומתו

אבות על בנים, וקרא אחר כתיב פוקד עון
אבות על בנים, ולמה לא הק' הסתירה אלא
מכח הברייטא. ותי' דבלא הברייטא הי' שייך
לומר דקרא דלא יומתו אתי ללאו לב"ד, שלא
ימיתו האבות בעון בנים, וקרא דפוקד אבות
על בנים הוא בידי שמים, דמשמים שפיר
נענש משום עון אבותיו. אבל מאחר דמבואר
מברייטא דאיש בחטאו ימותו היינו אף בידי
שמים (דאל"כ, מהו הקו' דהא כבר נאמר
איש בחטאו יומתו, הרי קרא זה דאיש בחטאו
יומתו ודאי אינו לאו לב"ד, אע"כ דהגמ'
סובר דפשט בהפסוק הוא דלא יומתו כלל,
אף בידי שמים), ולכן שפיר הק' מהא דפוקד
עון אבות על בנים.